

Republica Moldova

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

DECIZIE

DE INADMISIBILITATE

a sesizării nr. 9g/2023

privind excepția de neconstituționalitate a sintagmei „*prin imposibilitate absolută de a se prezenta în instanță*” din articolul 371 alin. (1) pct. 2) din Codul de procedură penală

(citirea declarațiilor martorului în ședința de judecată în absența lui)

CHIȘINĂU

27 aprilie 2023

Curtea Constituțională, judecând în componența:

dlui Nicolae ROȘCA, *Președinte*,
dnei Domnica MANOLE,
dnei Liuba ȘOVA,
dlui Serghei ȚURCAN,
dlui Vladimir ȚURCAN, *judecători*,
cu participarea dnei Iulia Vartic, *asistent judiciar*,

Având în vedere sesizarea înregistrată la 12 ianuarie 2023,
Examinând admisibilitatea sesizării menționate,
Având în vedere actele și lucrările dosarului,
Deliberând la 27 aprilie 2023, în camera de consiliu,

Pronunță următoarea decizie:

ÎN FAPT

1. La originea cauzei se află sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a sintagmei „prin imposibilitate absolută de a se prezenta în instanță” din articolul 371 alin. (1) pct. 2) din Codul de procedură penală, ridicată de dl avocat Alexandru Bot, în interesele dlui Efim Eriomenco, în dosarul nr. 1-18/2018, pendinte la Judecătoria Chișinău, sediul Centru.

2. Sesizarea a fost trimisă la Curtea Constituțională de dna judecător Irina Țonov de la Judecătoria Chișinău, sediul Centru, pe baza articolului 135 alin. (1) literele a) și g) din Constituție.

A. Circumstanțele litigiului principal

3. Dl Efim Eriomenco este judecat pentru pretinsa comitere a mai multor infracțiuni.

4. În cadrul examinării cauzei, partea acuzării a solicitat citirea în ședință de judecată a declarațiilor martorului absent depuse la urmărirea penală din motiv că se află în afara țării.

5. La 5 ianuarie 2023, în cadrul ședinței de judecată, dl avocat Alexandru Bot a ridicat excepția de neconstituționalitate a sintagmei „prin imposibilitate absolută de a se prezenta în instanță” din articolul 371 alin. (1) pct. 2) din Codul de procedură penală, care reglementează citirea declarațiilor martorului făcute în timpul urmăririi penale în ședința de judecată, în lipsa acestuia.

6. Printr-o încheiere din aceeași dată, dna judecător Irina Țonov a admis ridicarea excepției de neconstituționalitate și a trimis sesizarea la Curtea Constituțională, în vederea soluționării acesteia.

B. Legislația pertinentă

7. Prevederile relevante ale Constituției sunt următoarele:

Articolul 20 Accesul liber la justiție

„(1) Orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime.

(2) Nici o lege nu poate îngreuna accesul la justiție.”

Articolul 21 Prezumția nevinovăției

„Orice persoană acuzată de un delict este prezumată nevinovată până când vinovăția sa va fi dovedită în mod legal, în cursul unui proces judiciar public, în cadrul căruia i s-au asigurat toate garanțiile necesare apărării sale.”

Articolul 23 Dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle

„[...]”

(2) Statul asigură dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle. În acest scop statul publică și face accesibile toate legile și alte acte normative.”

8. Prevederile relevante ale Codului de procedură penală, adoptat prin Legea nr. 122-XV din 14 martie 2003, sunt următoarele:

Articolul 371 Citirea în ședința de judecată a declarațiilor martorului

„(1) Citirea în ședința de judecată a declarațiilor martorului depuse în cursul urmăririi penale, precum și reproducerea înregistrărilor audio și video ale acestora, pot avea loc, la cererea părților, în cazurile:

[...]”

2) când martorul lipsește în ședință și absența lui este justificată fie **prin imposibilitatea absolută de a se prezenta în instanță**, fie prin motive de imposibilitate de a asigura securitatea lui, cu condiția că audierea martorului a fost efectuată cu confruntarea dintre acest martor și bănuit, învinuit sau martorul a fost audiat în conformitate cu art. 109 și 110.

[...]”

ÎN DREPT

A. Argumentele autorului excepției de neconstituționalitate

9. Autorul sesizării susține că sintagma „prin imposibilitate absolută de a se prezenta în instanță” din articolul 371 alin. (1) pct. 2) din Codul de procedură penală este neclară și imprevizibilă. În special, aceasta nu-i oferă instanței de judecată criterii pe baza cărora să constate imposibilitatea absolută a martorului de a se prezenta în ședința de judecată. Mai mult, citirea declarațiilor martorului absent în ședința de judecată nu este condiționată de verificarea prealabilă a declarațiilor acestuia de către partea apărării.

10. Astfel, citirea declarațiilor martorului absent în ședința de judecată, în lipsa verificării identității acestuia și a confruntării acestuia în cadrul urmăririi penale, nu-i oferă acuzatului garanțiile necesare apărării sale și este contrară articolelor 21 și 23 alin. (2) din Constituție.

B. Aprecierea Curții

11. Examinând admisibilitatea sesizării privind excepția de neconstituționalitate, Curtea constată următoarele.

12. În conformitate cu articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, controlul constituționalității legilor, în prezenta cauză a unor prevederi din Codul de procedură penală, ține de competența Curții Constituționale.

13. Sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a fost ridicată de avocatul unei părți în proces. Astfel, Curtea constată că sesizarea este formulată de subiectul căruia i s-a conferit acest drept pe baza articolului 135 alin. (1) literele a) și g) din Constituție, așa cum a fost interpretat acesta prin Hotărârea Curții Constituționale nr. 2 din 9 februarie 2016.

14. Obiectul excepției de neconstituționalitate îl reprezintă sintagma „prin imposibilitate absolută de a se prezenta în instanță” din articolul 371 alin. (1) pct. 2) din Codul de procedură penală. Curtea constată că prevederea nu a făcut obiect al controlului de constituționalitate.

15. Excepția de neconstituționalitate a fost ridicată într-o cauză penală în care partea acuzării i-a solicitat instanței de judecată citirea declarațiilor depuse la urmărirea penală de către martorul care lipsește în ședință, absența lui fiind justificată prin imposibilitatea absolută de a se prezenta. Astfel, Curtea admite că prevederile contestate sunt aplicabile la soluționarea cauzei.

16. Curtea notează că o altă condiție obligatorie pentru ca excepția de neconstituționalitate să poată fi examinată în fond este incidența unui drept fundamental invocat de autori. Astfel, Curtea va examina dacă problemele de drept ridicate de autorul sesizării fac incidente dispozițiile constituționale invocate (a se vedea DCC nr. 159 din 24 noiembrie 2022, § 42).

17. Autorul sesizării a susținut că prevederile contestate sunt contrare articolelor 21 [*prezumția nevinovăției*] și 23 [*calitatea legilor*] din Constituție. Totodată, Curtea observă că, deși autorul susține că neclaritatea sintagmei contestate încalcă articolul 21 din Constituție, acesta invocă, de fapt, argumente privind pretinsa neconstituționalitate prin prisma articolului 6 § 3 lit. d) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și a jurisprudenței relevante a Curții Europene.

18. În acest sens, Curtea notează că garanțiile stabilite de § 3 lit. (d) din articolul 6 din Convenție reprezintă aspecte precise ale dreptului la un proces echitabil prevăzute de § 1 din același articol (a se vedea *Schatschaschwili v. Germania* [MC], 15 decembrie 2015, § 100). Totodată, dreptul la un proces echitabil este garantat de articolul 20 din Constituție (a se vedea DCC nr. 186 din 25 noiembrie 2021, § 24). Prin urmare, Curtea va analiza criticile de neconstituționalitate prin raportare la articolele 20 și 23 din Constituție.

19. În jurisprudența sa, Curtea a precizat că articolul 23 din Constituție nu are o aplicare de sine stătătoare. Pentru a putea fi invocat standardul calității legii, trebuie să existe o ingerință într-un drept fundamental. Curtea a stabilit că problema calității unei legi nu reprezintă o problemă de constituționalitate atât timp cât nu este afectat un drept fundamental (DCC nr. 133 din 27 septembrie 2022, § 15).

20. Cu privire la incidența articolului 20 din Constituție, Curtea notează că posibilitatea confruntării martorului cu acuzatul în prezența unui judecător reprezintă un element important al procesului echitabil (a se vedea *Tarău v. România*, 24 februarie 2009, § 74). Ca o regulă generală, martorii trebuie să depună declarații în timpul judecării cauzei și trebuie întreprinse toate eforturile rezonabile pentru a se asigura prezența acestora (a se vedea *Al-Khawaja și Tahery v. Regatul Unit* [MC], 15 decembrie 2011, § 120).

21. Astfel, articolul 6 § 1 coroborat cu § 3 din Convenție le impune statelor contractante să întreprindă acțiuni pozitive pentru a-i permite acuzatului să audieze sau să fie confruntat cu martorii care depun declarații împotriva sa (a se vedea *Cafagna v. Italia*, 12 octombrie 2017, § 42).

22. În acest sens, potrivit articolului 371 alin. (1) pct. 2) din Codul de procedură penală, citirea în ședința de judecată a declarațiilor martorului depuse în cursul urmăririi penale poate avea loc atunci când martorul lipsește în ședință și absența lui este justificată prin imposibilitatea de a se prezenta în instanță, cu condiția că audierea martorului a fost efectuată cu confruntarea dintre acest martor și bănuț, învinuit sau martorul a fost audiat în conformitate cu articolele 109 și 110. Așadar, legislatorul a stabilit necesitatea justificării imposibilității absolute a martorului de a se prezenta în instanță pentru a depune declarații. Totodată, motivele care ar justifica imposibilitatea absolută a martorului de a se prezenta într-o ședință de judecată precisă sunt chestiuni care trebuie examinate în fiecare caz particular de către instanța de judecată.

23. Potrivit Curții Europene, motivele care justifică absența unui martor trebuie să existe din perspectiva instanței de judecată, adică, instanța de judecată trebuie să fi avut motive de fapt sau de drept serioase ca să nu asigure prezența martorului la ședința de judecată (*Schatschaschwili v. Germania* [MC], 15 decembrie 2015, § 119). Există un șir de motive care justifică neprezentarea unui martor la ședința de judecată, cum ar fi absența din cauza decesului, din motive de boală și inaccesibilitatea martorului, inclusiv menținerea sa în detenție peste hotare (a se vedea *Mika v. Suedia* (dec.), 27 ianuarie 2009, § 37 *Al-Khawaja și Tahery v. Regatul Unit* [MC], 15 decembrie 2011, §§ 120-125, *Vronchenko v. Estonia*, 18 iulie 2013, § 58; *Schatschaschwili v. Germania* [MC], §§ 139-140).

24. Problema caracterului justificat al absenței martorului de la ședința de judecată din cauza aflării sale peste hotarele țării a fost examinată în cauza *Gabrielyan v. Armenia*, 10 aprilie 2012, în care Curtea Europeană a considerat că aceasta nu constituie, în sine, un motiv suficient să satisfacă exigențele articolului 6 § 3 (d) (§ 81). Tribunalele naționale trebuie să caute în mod activ martorul cu ajutorul autorităților naționale, inclusiv al poliției, și trebuie, de regulă, să apeleze la asistența juridică internațională, atunci când un martor locuiește peste hotare și sunt disponibile asemenea mecanisme (*Schatschaschwili v. Germania* [MC], §§ 121-122).

25. Totodată, lipsa unui motiv serios pentru absența martorului nu poate fi, în sine, un argument concludent privind caracterul inequitabil al procesului, deși rămâne un factor foarte important care trebuie ponderat la evaluarea caracterului echitabil al procesului în ansamblu și unul care

poate înclina balanța în favoarea constatării încălcării articolului 6 §§ 1 și 3 (d) din Convenție (a se vedea *Negulescu v. România*, 16 februarie 2021, § 45). De exemplu, în cauza *Podlipný v. Republica Cehă*, 31 martie 2022, deși a constatat că nu au existat motive serioase care să justifice lipsa de la judecarea cauzei a martorului K., care a fost expulzat din Republica Cehă, și a martorului O., care se afla în Ucraina, Curtea Europeană a conchis că procedurile penale împotriva reclamanților au fost echitabile în ansamblu. Pentru aceasta, ea a analizat dacă declarațiile martorilor absenți constituiau singura probă sau o probă decisivă pentru condamnarea reclamanților și dacă au existat garanții suficiente de remediere a deficiențelor apărării. Astfel, Curtea Europeană a constatat că declarațiile celor doi martori absenți au jucat doar un rol suplimentar, reclamanții fiind condamnați pe baza unui volum mare de probe incriminatoare, au fost reprezentați de avocați, au avut posibilitatea să furnizeze propria versiune a evenimentelor și să pună la îndoială credibilitatea martorilor și admisibilitatea declarațiilor martorilor absenți (§§10 - 18).

26. Astfel, pe lângă motivele absenței martorului de la ședința de judecată, judecătorii trebuie să examineze ponderea mărturiilor și garanțiile procedurale compensatorii (a se vedea DCC nr. 165 din 20 decembrie 2018, §§ 20-21). În acest sens, este relevantă analiza Curții Europene din cauzele *Al-Khawaja și Tahery v. Regatul Unit* [MC] și *Schatschaschwili v. Germania* [MC], citate *supra*, privind citirea declarațiilor martorilor absenți la judecarea cauzei.

27. Așadar, Curtea observă că problema pe care o ridică autorul sesizării vizează interpretarea și aplicarea prevederii contestate într-un caz particular. Aspectele legate de interpretarea și de aplicarea legii în situații concrete exced controlului de constituționalitate și reprezintă o competență a instanțelor de judecată (a se vedea DCC nr. 20 din 17 februarie 2022, § 31). Judecătorii de drept comun au rolul de protectori ai drepturilor garantate de Convenția Europeană și, prin urmare, dețin competența aplicării directe a garanțiilor dreptului la un proces echitabil (a se vedea, *mutatis mutandis*, DCC nr. 32 din 22 martie 2022, § 28).

28. Prin urmare, din analiza abstractă a prevederii contestate din Codul de procedură penală, Curtea nu reține existența unei ingerințe în articolul 20 din Constituție. În consecință, nici articolul 23 din Constituție nu este incident pentru că nu are o aplicare de sine stătătoare.

29. Pe baza celor menționate mai sus, Curtea constată că sesizarea privind excepția de neconstituționalitate este inadmisibilă și nu poate fi acceptată pentru examinare în fond.

Din aceste motive, pe baza articolelor 135 alin. (1) literele a) și g), 140 alin. (2) din Constituție, 26 alin. (1) din Legea cu privire la Curtea Constituțională, 61 alin. (3) și 64 din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională

D E C I D E:

1. *Se declară inadmisibilă* sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a sintagmei „prin imposibilitate absolută de a se prezenta în instanță” din articolul 371 alin. (1) pct. 2) din Codul de procedură penală, ridicată de dl avocat Alexandru Bot, în interesele dlui Efim Eriomenco, în dosarul nr. 1-18/2018, pendinte la Judecătoria Chișinău, sediul Centru.

2. Prezenta decizie este definitivă, nu poate fi supusă niciunei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

Președinte

Nicolae ROȘCA

Chișinău, 27 aprilie 2023

DCC nr. 47

Dosarul nr. 9g/2023